Eduskunnan lakivaliokunnalle

Pyydettynä lausuntonaan Tyttöjen sukuelinten silpomisen kieltämistä koskevasta erillislaista (KAA 1/2019vp) Väestöliitto ry esittää kunnioittaen seuraavaa:

Tyttöjen sukuelinten silpominen loukkaa seksuaalioikeuksia rikkoo itsemääräämisoikeutta ja lisää sukupuolten välistä epätasa-arvoa. Kyse on myös vakavasta ihmisoikeuksien rikkomisesta, joka on sen kaikissa muodoissa lopetettava kokonaan. Tyttöjen sukuelinten silpominen aiheuttaa sen kohdanneille usein pitkäaikaista fyysistä sekä henkistä kärsimystä.

Silpominen tehdään useimmiten hyvin nuorille tytöille alkeellisissa olosuhteissa ilman kivunlievitystä. Siihen liittyy vakavien komplikaatioiden, kuten infektion ja verenvuodon riski, jotka pahimmassa tapauksessa voivat johtaa kuolemaan. Yleisimpiä pitkäaikaisia ongelmia ovat virtsaamis- ja kuukautisvaivat, yhdyntäkivut, seksuaalisen nautinnon puute sekä raskauden ja synnytyksen aikaiset ongelmat.

Suomi on sitoutunut tyttöjen sukuelinten silpomisen vastaiseen työhön myös kansainvälisillä sopimuksilla. **Istanbulin sopimus** (Sops 53/2015) velvoittaa Suomea toimimaan sukuelinten silpomista vastaan. Sopimuksen 38 artikla koskee tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen säätämistä rangaistavaksi. Sukuelinten silpomisen vastaisen työn on oltava osa kokonais-valtaista sukupuolittuneen ja seksuaaliväkivallan ehkäisytyötä. **YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen** artiklan 19 mukaan lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä, välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä (YK 1989). **YK:n kestävän kehityksen tavoitteissa** tavoite 5.3 on ”Lopettaa kaikki haitalliset käytännöt, kuten lapsi- ja pakkoavioliitot, kunniaan liittyvä väkivalta ja naisten sukupuolielinten silpominen”.

Kansalaisaloitteen tyttöjen silpomisen kieltävästä erillislaista tavoitteena on, että se antaisi vahvan viestin siitä, että käytäntöä ei hyväksytä Suomessa. Erillislakia perustellaan myös sillä, että esimerkiksi terveydenhoitohenkilökunnan olisi helpompaa ottaa asia esille hyvissä ajoin. Erillislain toivotaan myös antavan vahvan viestin vanhemmille, että tyttöjen sukuelinten silpominen on rikos ja lapseen kohdistuvaa väkivaltaa.

Toistaiseksi Suomessa on yksi syyte tytön sukuelinten silpomisesta edennyt oikeuteen asti vuonna 2019. Isän syyte törkeästä pahoinpitelystä hylättiin riittämättömän näytön vuoksi. Suomessa asuvat noin 10 000 silvottua maahanmuuttajanaista[1] on silvottu lähtömaassa eikä oikeuteen ole toistaiseksi tullut kyseistä oikeustapausta lukuun ottamatta muita tapauksia tyttöjen alistamisesta silvottaviksi Suomeen muuttamisen jälkeen.

Mielestämme jokainen tytön silpominen on liikaa ja asiaan on syytä puuttua, vaikkei tyttöjen törkeää pahoinpitelyä silpomalla ilmeisesti harjoiteta laajasti. Esimerkiksi Sosped-säätiön tänä vuonna haastattelemien[2] afrikkalaistaustaisten terveydenhoitoalan ammattilaisten mukaan Suomeen muuttaneet somalialaiset suhtautuvat tyttöjen silpomiseen paheksuvasti eivätkä harjoita perinnettä enää.

Väestöliitto pitää kansalaisaloitteen tavoitteita oikeina ja tarpeellisina. Pidämme kuitenkin erillislakia tärkeämpänä koulutuksen ja valistuksen lisäämistä. Maailman terveysjärjestön WHO:n mukaan tärkein tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisystrategia on terveyssektorin vahvistaminen. Valistusta pitää lisätä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunnalle sekä myös varhaiskasvatuksen ja koulujen henkilökunnalle.

Ammattilaisten ohjeistuksella, koulutuksella ja yleisillä linjauksilla voidaan varmistaa terveydenhuoltohenkilöstön tehokas toiminta tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisyssä. Jotta ammattilaiset voisivat paremmin toteuttaa interventioita, antaa neuvontaa, kerätä luotettavaa tietoa silpomisesta, raportoida epäiltyjä tai todellisia silpomistapauksia tai pyyntöjä, tulisi työpaikoilla olla selkeät käytännöt, jotka mahdollistavat ammattilaisten tietojen, taitojen ja kulttuurisen kompetenssin kehittämisen.

EHKÄISYTYÖ

Terveydenhoitohenkilökunta

Käsityksemme mukaan terveydenhoitohenkilökunta ja muut keskeiset ammattilaiset eivät tällä hetkellä ota silpomista puheeksi riittävän usein ja riittävän ajoissa. Hoitohenkilökunnalla saattaa olla silpomisesta riittämättömät tiedot tai vääriä käsityksiä ja uskomuksia taikka aihe koetaan niin vaikeaksi, että sitä ei haluta tai uskalleta ottaa puheeksi. Ammattilaisilta puuttuu työkaluja aiheen esille nostamiseksi ja silpomisen kohdanneiden auttamiseksi, eikä heillä myöskään ole riittävästi aikaa ja resursseja käsitellä asiaa asiakkaiden kanssa.

Terveydenhoitohenkilökunnalla tulisi olla nykyistä enemmän tietoa siitä, mitä silpominen on ja mitä se tarkoittaa tytön ja naisen hyvinvoinnin kannalta. Hoitohenkilökunnan tehtävänä on ottaa asia rohkeasti, mutta sensitiivisesti esiin ja ryhtyä tarvittaviin toimiin silpomisen

[1] STM 2019: Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen ennaltaehkäiseminen. Toimintaohjelma. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161355/J_01_Tyttojen_ja_naisten_sukuelinten_silpominen_V.pdf

[2] https://vigorhanke.fi/onko-silpomisen-uhkaa-olemassa-suomessa/

estämiseksi tai silpomisen läpikäyneen auttamiseksi. Terveydenhoitohenkilökunnan pitäisi osata auttaa silpomisen kohdanneita yksilöllisesti ja kunnioittavasti. Heillä täytyy olla tietoa siitä, missä tilanteissa on tehtävä rikosilmoitus ja lastensuojeluilmoitus. Jos ammattilainen havaitsee, että lasta uhkaa silpominen on tehtävä lastensuojeluilmoitus ja mahdollisesti myös lapsen sijoittaminen, jos uhka liittyy maasta viemiseen.

Hoitohenkilökunnan pitää voida tarjota oikeanlaista hoitoa ja antaa asiakkaalle oikeaa tietoa perinteen terveyshaitoista, ihmisoikeuksista ja Suomen lainsäädännöstä. Mielestämme nämä tavoitteet voidaan parhaiten saavuttaa parantamalla terveydenhoitohenkilökunnan koulutusta ja ohjaamalla henkilökuntaa interventioihin terveydenhuollon yksiköissä.

Vanhemmat ja yhteisöt

Suomessa on tehty erittäin hyvää ja kattavaa silpomisen vastaista työtä niistä lähtömaista tulevissa maahanmuuttajayhteisöissä, jossa silpominen on ollut tapana. Tätä osaamista ja tietoa on viety myös lähtömaihin muun muassa järjestöjen aktiivien toimesta.

Yhteisöjen osallistaminen entistäkin aktiivisemmin mukaan silpomisen vastaiseen työhön on edelleen tärkeää. Yhteistoimintaa terveydenhoidon henkilöstön kanssa kannattaa laajentaa esimerkiksi perhekeskuksiin. Yleistä tietoa silpomisen lainvastaisuudesta ja terveydellisistä haitoista on jaettava kaikille vanhemmille jo raskausaikana. Neuvoloissa asian puheeksi ottamisen kynnyksen on oltava matala ja sen on kuuluttava lapsen perusterveysseurantaan.

Jos tytölle on jo tehty sukuelinten silpominen, on lapselle tarjottava sopivaa hoitoa. Lapsen vanhemmille on tarjottava tietoa ja valistusta rikosvastuun selvittämisen lisäksi. Heille on kerrottava, että tyttöjen sukuelinten silpominen on yksiselitteisesti rikos ja väkivaltaa lasta kohtaan ja perusteltava, miksi näin on. Valistus on aloitettava heti, kun tyttövauva syntyy perheeseen, jolle aihe on ajankohtainen.

Kotoutuminen

Tyttöjen sukuelinten silpomisen kitkemiseksi on hyödynnettävä kaikki potentiaaliset tilanteet valistuksen antamiseksi.

Kotouttamistoimiin tulee yhdistää myös silpomista koskevaa valistusta. Kotoutumis-koulutusten opetussuunnitelmien perusteisiin tulee kirjata seksuaalioikeus- ja terveystieto riittävän laajana ja pakollisena kokonaisuutena.

Varhaiskasvatuksessa ja alakoulussa on hyvät mahdollisuudet käydä vuoropuhelua silpomisperinteen alueilta peräisin olevien maahanmuuttajavanhempien kanssa. Tyttöihin kohdistuvan silpomisriskin vuoksi tämä asia tulisi ottaa rohkeasti ja avoimesti mukaan keskusteltaessa lapsen kehollisesta koskemattomuudesta. Maahanmuuttajaperheiden kanssa tulee asia kuitenkin ottaa puheeksi avoimesti kysyen, ei ihmisiä heidän taustansa vuoksi automaattisesti tuomiten. Monet maahanmuuttajaperheet suhtautuvat silpomiseen kielteisesti. Tulisi kehittää malleja keskustelunavauksiksi ja tiivistettyjä ohjeita, koska opettajat eivät mahdollisesti koe helpoksi nostaa esiin terveydenhuollon alaan kuuluvaksi koettua asiaa.

JÄLKIHOITO

Väestöliitto näkee, että ennaltaehkäisyn ohella on tärkeää huolehtia sukuelinten silpomisen seurauksista kärsivien naisten seksuaaliterveydestä ja hyvinvoinnista. Naisille ja tytöille on aktiivisesti tarjottava mahdollisuutta avausleikkaukseen julkisessa terveydenhuollossa. Tämä on myös hyvä ajankohta jakaa asiakkaalle tietoa silpomisen haitoista ja sen laittomuudesta perinteen katkaisemiseksi.

Mahdollisuutta avausleikkaukseen olisi tarjottava tarvittaessa jo ennen yhdyntöjen aloittamista ja viimeistään äitiysneuvolan ensimmäisellä käynnillä. Henkilön näin halutessa hänet pitäisi lähettää matalalla kynnyksellä erikoissairaanhoitoon avausleikkausta varten. Avausleikkaus on vähäriskinen, pieni toimenpide, joka voidaan useimmiten tehdä polikliinisesti paikallispuudutuksessa. Avausleikkaus voi mm. helpottaa yhdyntäkipuja ja mahdollistaa naisen tarpeellisen gynekologisen tutkimisen mm. raskauden ja synnytyksen aikana.

Erillisillä korjausleikkauksilla pyritään puolestaan korjaamaan sukupuolielinten anatomiaa. Korjausleikkausten hyödyistä ja haitoista on toistaiseksi kertynyt vasta vähän luotettavaa tutkimustietoa. Väestöliitto suosittaa seuraamaan korjausleikkausten tuloksellisuutta ja tukemaan sen tutkimustyötä.

JOHTOPÄÄTÖKSET ERILLISLAISTA

Ennen mahdollisen erillislain säätämistä on selvitettävä, kuinka laajasta ilmiöstä on kyse. Suomessa arvioidaan tällä hetkellä olevan noin 650 – 3 080 tyttöä, jotka voivat olla vaarassa joutua silvotuiksi[3], mutta arviot vaihtelevat sen mukaan, miten maahanmuuton ajatellaan vaikuttavan perinteestä luopumiseen.

Kansalaisaloitteessa ei ole esitetty tarkemmin, sisältäisikö laki muuta kuin silpomisen kiellon. Aloite yksin ei anna vielä riittäviä perusteita erillislain tarpeen ja vaikutusten arvioinnille. Silpomisen kieltävän lain puolesta puhuu se, että se voisi viestittää yhteiskunnan odotuksista ja siten toimia täydentävällä tavalla ehkäisystrategioiden rinnalla ja nopeuttaa silpomisesta luopumista. Koska teko on jo nyt rikoslain mukaan rangaistava, olisi mielestämme uudella lailla saatava aikaan jotakin enemmän kuin vain yhden rangaistavan teon nostaminen erityisasemaan, että sitä kannattaisi lähteä säätämään.

Väestöliitto on ollut mukana THL:n Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelman teossa asiantuntijana.

Toimintaohjelman pääasiallisin tarkoitus on ammattilaisten tiedon lisääminen ja osaamisen ylläpitäminen sekä tiedonvälitys riskissä oleville ryhmille. Lisäksi toimintaohjelma sisältää hyödyllistä tietoa päättäjille, koulutus- ja tutkimusorganisaatioille sekä järjestöille, joiden tulee osallistua omalta osaltaan silpomisen estämiseen ja silpomisen läpikäyneiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

Toimintaohjelma on jatkoa vuosien 2012–2016 tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelmalle. Ohjelma on erittäin kattava ja sen toimeenpano on vasta alussa. Väestöliiton mielestä toimeenpanoon on nyt varattava riittävät resurssit ja sille on laadittava jalkauttamissuunnitelma.

[3] Koukkula, M. & Klemetti, R. 2019. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019;1.

Väestöliitto ehdottaa, että ennen erillislain säätämistä ensin arvioitaisiin, miten nykyinen toimintaohjelma onnistuu silpomisen kitkemisessä. Ohjelman seurannan ja arvioinnin yhteydessä tulee myös kerätä tietoa siitä, liittyykö tyttöjen sukuelinten silpomiseen kysymyksiä, joiden ratkaiseminen edellyttää nimenomaan lain tasoisen ohjauksen vahvistamista.

Haluamme lopuksi huomauttaa, että erillislaista on tarpeen kuulla myös niitä yhteisöjä, joita asia koskee. Mikäli yhteisöjen edustajilla on hyvät perusteet erillislain puolesta ja heillä on sellaista tietoa, joka tukee erillislakia, on erillislain valmistelua arvioitava myös sen tiedon varassa.

Helsinki 2.12.2019

VÄESTÖLIITTO RY

Eija Koivuranta
toimitusjohtaja

Arto Nikkarinen
lakimies

Lisätietoja:

Mina Zandkarimi
vastuuasiantuntija
mina.zandkarimi@vaestoliitto.fi
050 325 6450